

A második aranykor

INTERNETES OKOSSÁGOK ÉRDEKLŐDŐKNEK

TARTALOM

számítógép, felhasználó, jelszó,

SZÁMÍTÓGÉP

A személyi számítógép (angolul: personal computer, PC) napjaink elengedhetetlen eszköze a munkában, tanulásban és még a társkeresésben is. Ez az eszköz rengeteg lehetőséget rejt magában, igyekeztünk a leggyakrabban használtakat összegyűjteni.

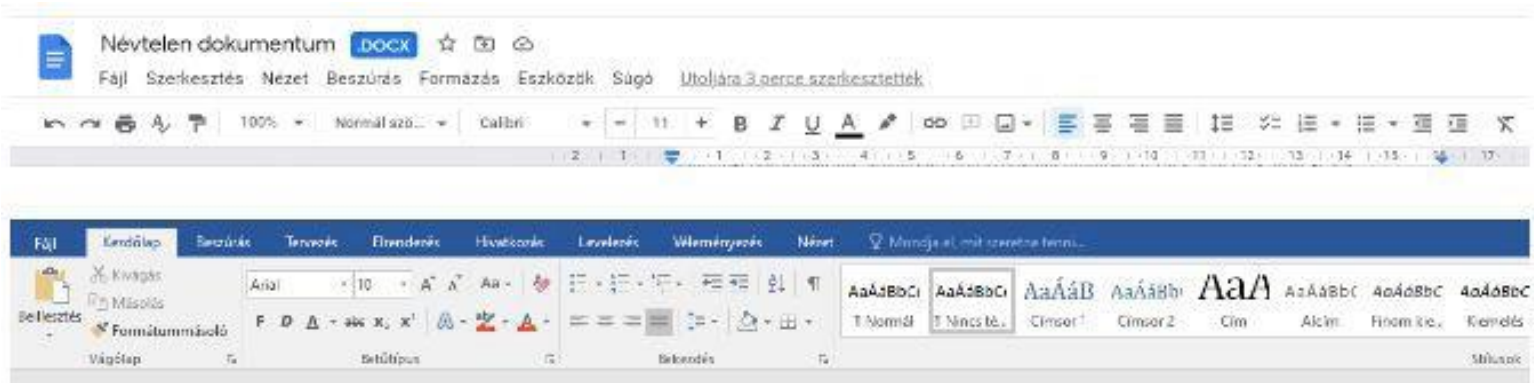
A számítógépet esetenként nem csak egy személy használja, így a legtöbb operációs rendszerben lehetséges több **felhasználó** beállítása. Több felhasználó esetén érdemes megfelelő erősségű jelszót beállítani, de erről később ejtünk szót. A gyakorlatban ennek a használata azt jelenti, hogy a számítógép bekapcsolásakor beírhatjuk vagy kiválaszthatjuk a felhasználónkat, és a **jelszó** megadásával belépve személyre szabhatjuk a számítógépet anélkül, hogy más felhasználók beállításaival keveredne a miénk, illetve különböző felhasználói fiókokkal biztonságosan dolgozhatunk a számítógépen anélkül, hogy más elérné a személyes dokumentumainkat vagy munkamenetünket.

A dokumentumok tárolása és szerkesztése alapvető, fontos és kényelmes része a számítógéphasználatnak. Különböző típusú dokumentumok léteznek, lehetnek szövegesek, táblázatszerűek vagy prezentációt elősegítő, illetve sok más formájuk is ismert. A legnépszerűbbek a táblázat és szövegszerkesztők.

SZÖVEGSZERKESZTŐ (3. epizód)

Szövegek szerkesztését teszik lehetővé ezek a szoftverek, a formázásban, az esztétikai megjelenésben, sőt, a helyesírásban is segítséget nyújtanak. Ilyenek szoftverek például a Microsoft Word, Google docs, Libreoffice. A legelterjedtebb a **Microsoft Word**, amely fizetős, de utóbbi két példaként említett szövegszerkesztő ingyenesen is letölthető. Számos beállítást tesznek lehetővé. Általában mindegyik szoftver képes alapvető **formázások** elvégzésére, csak használatuk különbözik kicsit. Sorokat tagolnak, betűszínt és -típust, sorközt lehet velük beállítani. Beilleszthetünk képeket vagy táblázatokat is szövegünkbe.

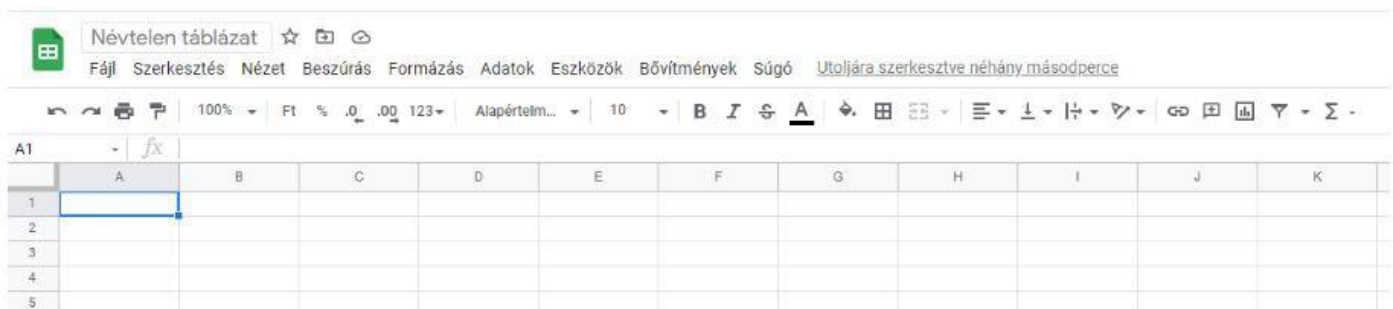
A fejlécben lévő formázási lehetőségek nagyon hasonlóak a különböző szoftvereknél (sorrendben: Google Docs és Microsoft Word):

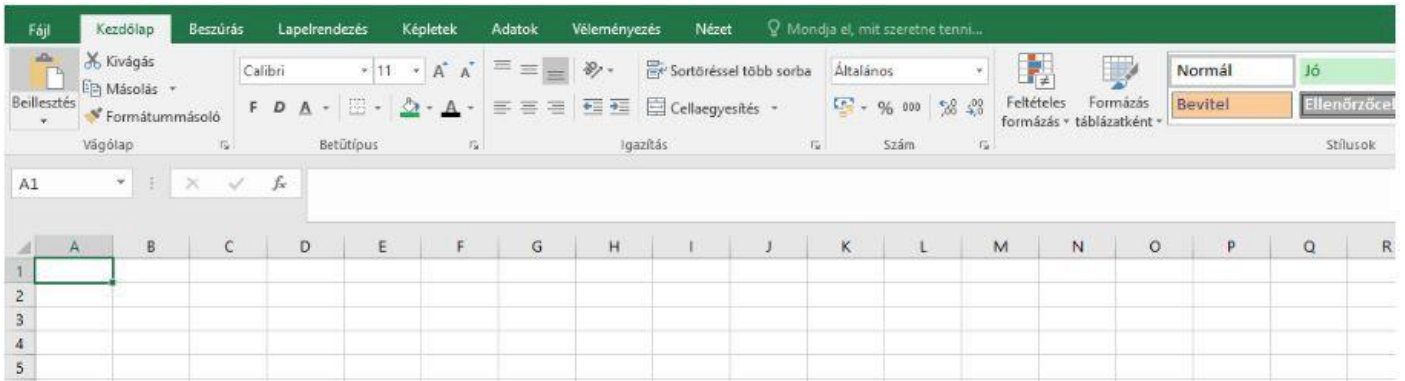

TÁBLÁZATSZERKESZTŐ

A táblázatszerkesztés sokszor számolások, függvények és diagramok használata miatt szükséges, könnyebben állíthatunk össze vele kimutatásokat. A formázási alapok itt is hasonlóak, mint a szövegszerkesztő programok esetében, azonban nem folyó szövegben történik az adatok kezelése, hanem táblázat formájában. Itt is legnépszerűbb a Microsoft terméke, az **Excel**, ingyenesen pedig a **Google Sheet** érhető el. A bennük használható függvények logikai alkalmazása nagyban megegyezik, felhasználói felületük, illetve a függvények meghívásának kulcsszavai eltérőek. A Google Sheet egy online táblázatszerkesztő alkalmazás, melyet böngészőn keresztül tudunk használni, míg a Microsoft Excel egy asztali alkalmazás, melyet internet nélkül, a számítógépről tudunk elindítani.

Itt az eszköztárait láthatjuk, melyek között sok átfedést vélhetünk felfedezni (sorrendben: Sheet és Excel):

A függvények a táblázat különböző mezőinek értékeivel tudnak számolni, vagy keresni bennük és más hasznos műveletek is elvégezhetőek a segítségükkel. Legegyszerűbb példa, a „SUM” vagy „SZUM” függvény, amely mindkét említett szoftverben cellák értékeit összesíti:

Ebben a példában a Google Sheet és egy Microsoft Excel függvénykezelését szemléltetjük, nincs nagy különbség a két szoftver használatában.

	A	B
1		1
2		2
3		3
4		6

	A	B
1		1
2		2
3		3
4		6

A B4-es cellában látható a függvény: „=SUM(B1:B3)” illetve „=SZUM(B1:B3)”

Ez azt jelenti, hogy a B1-es cellától a B3-as celláig minden értéket összesít.

Látható, hogy a különböző típusú dokumentumok használata nagyon hasonló a programokban, így az alaplogikákat elsajátítva biztonsággal tudjuk majd használni bármelyik szoftvert.

AZ INTERNET ÉS A BIZTONSÁG

A számítógép használatának szerves rész az internet. Az internet olyan globális számítógépes **hálózat**, amelyen a számítógépek kommunikálnak.

Az internet teszi lehetővé a felhasználók összekapcsolását, illetve a világháló (World Wide Web, www) működtetését.

WWW: A rendszert webböngésző program segítségével lehet elérni. Webböngészőnek vagy **böngészőnek** (angolul browser) nevezzük azon programokat, amelyekkel az interneten található tartalmakat – legtöbbször **weblapokat** – lehet megtekinteni, illetve az interneten keresztül elérhető szolgáltatásokat használni.

Gyakori webböngészők a **Google Chrome, Firefox, Edge/I, Safari, Opera** és még sorolhatnánk. Ezeket a böngészőket megnyitva tudjuk az interneten lévő tartalmakat látogatni és különböző szolgáltatásokat igénybe venni.

Érdemes pár szót ejteni a böngészők biztonságáról, ugyanis nem kockázatmentes használatuk. **Biztonságos** böngésző az, amely védi a személyes adatokat, biztonságos böngészést biztosít, és az **adatainkat** nem adja ki harmadik félnek.

A legtöbb böngésző hatalmas mennyiségű **személyes információt** tárol, amelyeket a megfelelő konfigurálás hiányában, a különféle harmadik típusú felek kihasználhatnak – vagy egyszerűen összegyűjthetnek. Ilyen információk többek között:

- **a böngészési előzmények:** minden weboldal, amit korábban meglátogattunk
- **a belépési adatok:** felhasználónevek és jelszavak
- **a sütik és egyéb követő programok:** ezeket a meglátogatott webhelyek helyezik el a böngészőnkben
- **az automata adatkitöltő információk:** név, cím, telefonszám, stb..

Tevékenységeinket, amit a Google Chrome böngészőjén keresztül végzünk, a böngésző összegyűjti, elmenti az adatprofilunkba, és felhasználja célzott hirdetésekhez. Ennek eredménye az, hogy olyan hirdetéseket dob fel számunkra a böngésző, amik valószínűleg az érdeklődési körünkbe esnek. Mivel így a felhasználók nagyobb eséllyel kattintanak a hirdetésekre és vásárolnak, a Google sokkal jobban profitál azok megjelentetéséből. Ez az üzleti stratégia a legtöbb böngészőre igaz,

így ha nem szeretnénk, hogy minden lépésünk követve legyen az interneten, érdemes energiát fektetnünk alternatív böngészők megismerésébe.

A biztonságos böngésző két alapvető szempontja:

- **Biztonság:**
mennyire véd a böngésző a hackerektől, mennyire sebezhető és mennyire kihasználható?
- **Adatvédelem:**
mennyi adatot tárol rólunk a böngésző, és kivel osztja meg ezeket az adatokat? Hogyan védi a böngésző a személyes adatainkat?

Több lehetőségünk is van a biztonságos böngészésre. Vannak olyan böngészők, melyek kifejezetten a biztonságot tartják szem előtt a profitorientált marketinges célokkal szemben.

A **Mozilla Firefox** az egyik legismertebb és biztonsági szempontból is jó tendenciákat mutató böngésző, mindenki számára ingyenesen elérhető. Magunk állíthatjuk be a **Beállítások / Adatvédelem és Biztonság** menüpontban, mennyire szeretnénk biztonságosan böngészni:

Keresés a beállításokban

- Általános
- Kezdőlap
- Keresés
- Adatvédelem és biztonság**
- Sync

Böngésző adatvédelme

Fokozott követés elleni védelem

A nyomkövetők követik Önt online, és információkat gyűjtenek a böngészési szokásairól és érdeklődési köreiről. A Firefox számos ilyen követőt és rosszindulatú parancsfájlt blokkol. [További tudnivalók](#)

[Kivételek kezelése...](#)

Szokásos

Kiegyensúlyozott védelem és teljesítmény. Az oldalak normálisan fognak betölteni.

- Közösségimédia-követők
- Webhelyek közötti nyomkövető sütik
- Követés elleni védelem a privát ablakokban
- Kriptobányászok
- Ujjlenyomat-készítők

Szigorú

Erősebb védelem, de egyes webhelyek és tartalmak hibásan működhetnek.

Egyéni

Válassza ki a blokkolni kívánt nyomkövetőket és parancsfájlokat.

A böngészőkbe a beállítások módosítása mellett számos különféle kiegészítő vagy bővítmény is telepíthető, amelyek javítják az adatvédelmet és a biztonságot. A Firefox ezen a téren is megfelelő, mert sokféle lehetőséget biztosít a bővítmények szempontjából is.

A Firefox **nyílt forráskódú** szoftver, ami azt jelenti, hogy szabadon használható, másolható, terjeszthető, tanulmányozható és módosítható a számítógépes program. Ennek előnyei első látásra inkább szolgáltatói szempontból előnyösek, azonban felhasználóként is van jó oldala. Mivel a nyílt forráskód biztosítja egy szoftver átláthatóságát, ha adatbiztonság szempontjából nem megfelelő egy program, arra hamar fény derül.

Egy másik biztonságos böngésző a **Tor** (The Onion Router, magyarul: A Hagyma Elosztó), mely biztonságügyileg még megbízhatóbb a Firefoxnál, de mivel a Tor hálózatot használja, amely 3 különböző helyre irányítja az adatforgalmat, a letöltési sebesség nagyon lassú lehet. Ez a rendszer lehetővé teszi az **anonim** jelenlétet (például böngészést) az interneten, valamint nem utolsósorban a cenzúrázott internetes tartalmak megjelenítését (mint pl. a tartalomszűrés megkerülését).

Összességében érdemes mérlegelnünk, hogy mennyire fontos számunkra egy böngésző biztonsága összevetve a **felhasználói kényelmével**, és ennek fényében a számunkra legmegfelelőbbet választani.

KOMMUNIKÁCIÓ AZ INTERNETEN

Az internetet nem csak böngészésre, hanem kommunikációra is használjuk. Számptalan lehetőségünk van olyan internetes szolgáltatások használatára, amelyeknek a főprofilja a felhasználók közötti kapcsolatok biztosítása.

Ezek egyike az **e-mail** (electronic mail). Az e-mail előbb keletkezett, mint az internet maga. Az e-mail története 1965-ig nyúlik vissza, amikor egy időosztásos nagyszámítógép több felhasználója közötti kommunikációt biztosította. Valójában a már létező e-mail-rendszerek adták az internet megteremtéséhez szükséges eszközöket.

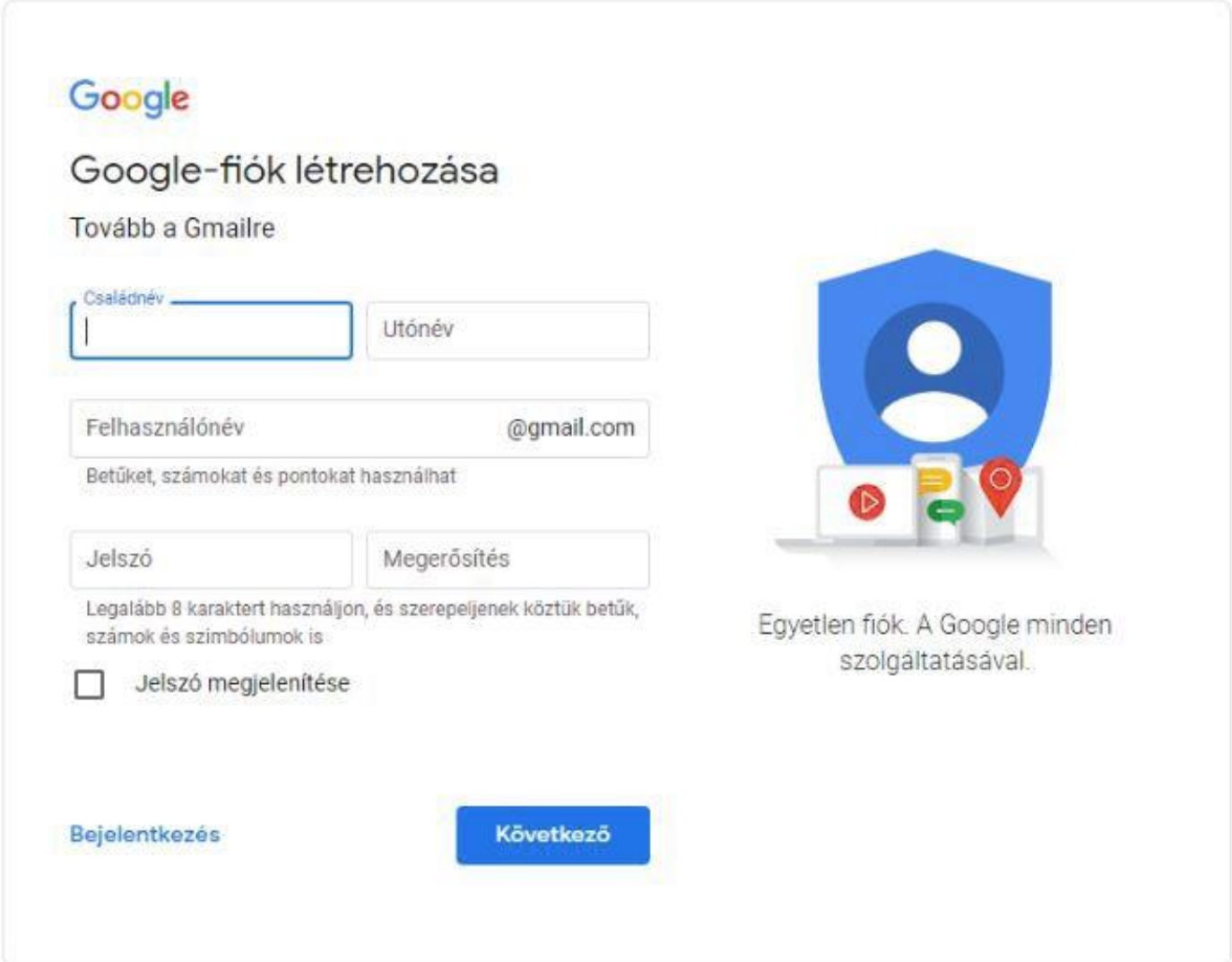
Napjainkban az elektronikus posta az egyik legnépszerűbb kommunikációs forma, a papíralapú levelezést szinte teljes mértékben leváltotta.

Ahhoz, hogy e-mailezni tudjunk, szükségünk van egy profilra valamilyen e-mail szolgáltatónál.

E-MAIL SZOLGÁLTATÓK

Az e-mail szolgáltatókat is lehet biztonság szempontjából vizsgálni, itt is érdemes átgondolni, hogy melyik a legmegfelelőbb számunkra.

A **Gmail** a legnépszerűbb e-mailes levelező szolgáltatás.

The image shows the Google account creation page in Hungarian. At the top left is the Google logo. Below it is the heading "Google-fiók létrehozása" (Create Google account) and the sub-heading "Tovább a Gmailre" (Go to Gmail). The form consists of several input fields: "Családnév" (Last name) and "Utónév" (First name) are in separate boxes; "Felhasználónév" (Username) is in a larger box with "@gmail.com" to its right, and a note below it says "Betűket, számokat és pontokat használhat" (You can use letters, numbers, and dots); "Jelszó" (Password) and "Megerősítés" (Confirmation) are in separate boxes, with a note below stating "Legalább 8 karaktert használjon, és szerepeljenek köztük betűk, számok és szimbólumok is" (Use at least 8 characters, including letters, numbers, and symbols). There is a checkbox for "Jelszó megjelenítése" (Show password). At the bottom left is a link for "Bejelentkezés" (Sign in) and a blue "Következő" (Next) button. On the right side of the form is a graphic of a blue shield with a white person icon, and below it, icons for YouTube, Gmail, and Maps. Below the graphic is the text "Egyetlen fiók. A Google minden szolgáltatásával." (One account. With all Google services).

Gmail regisztráció során:

A legtöbb regisztráció során nagyon hasonló adatokat szükséges megadnunk, ilyenek a név, a felhasználónév, a születés ideje, az e-mail cím és a jelszó kerül bekérésre.

Biztonságos jelszó (1. epizód)

A jelszó egy karaktersorozat, amivel a **fiókunk hozzáférését** védjük, hiszen csak ezzel lehetséges a belépés. Elengedhetetlen emiatt ennek kellő mértékű erőssége ahhoz, hogy ne legyen könnyen kitalálható. A biztonságos jelszó tartalmaz **kis- és nagybetűt, számokat és speciális karaktereket is**, így sokkal nehezebb kitalálni vagy számítógépes szoftverrel feltörni őket. Jogos felvetés, hogy a bonyolult jelszavakat nehéz észben tartani, felírva valahová pedig elveszítik biztonságos jellegüket. Jó technika lehet mondatokat használni, mint pl.: "AMás0dikAranyk0rAK3dv3ncS0rim!". Itt a mondat szavai nagy betűkkel vannak írva, az "e" betűk hármassal, az "o" betűk nullás számra vannak cserélve, és írásjel is látunk a mondat végén.

A gmail regisztrációkor jelenleg **személyreszabási beállításokat** is szükséges megadni, ezek lehetnek alapértelmezettek vagy 5 lépésben mi is megadhatjuk a következőket (ep_01):

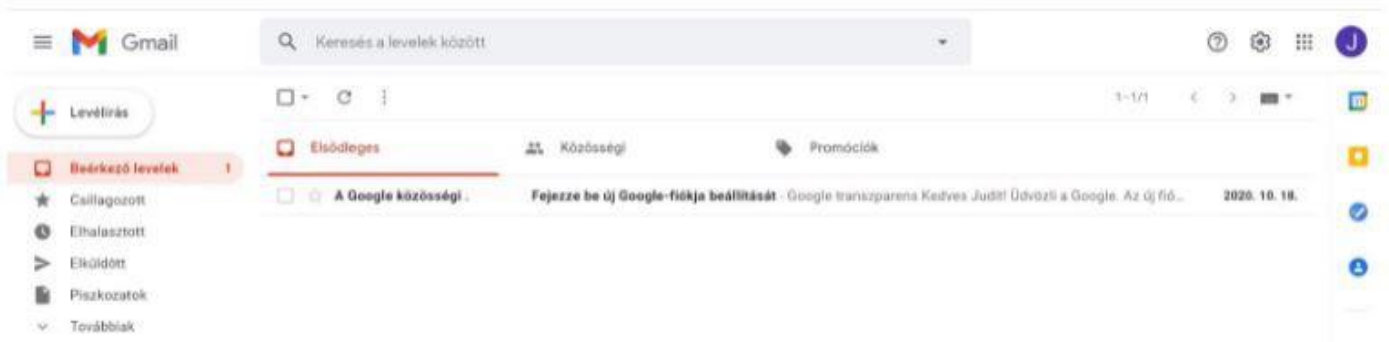
- **internetes alkalmazástevékenységek mentése**
- **YouTube előzmények mentése**
- **személyre szabott hirdetések megjelenítése a tevékenységek alapján**
- **alkalmankénti adatvédelmi emlékeztető e-mailek**

A **regisztrációt** követően a levelezési felületünkön, a bal oldalon lévő menüben találjuk a **levélírást**, a **beérkezett** és **elküldött** leveleinket, valamint a pizkozatokat és a továbbiak mappában a törölt, illetve spamnek észlelt elemeket.

A **spam** a fogadók által nem kért, tömegesen küldött hirdetés, felhívás vagy lánclevél. A spameket akár milliós nagyságrendben is kiküldhetik a feladók, ezért komoly terhelést jelenthet a felhasználók számára, így a legtöbb levelezési szolgáltató külön mappába gyűjti az efféle kéretlen tartalmakat. A spameket általában üzleti céllal küldik ki, és jelentős részük megtévesztő, személyes adatokat kérő vagy banki tranzakcióra csalogató a tartalmuk, ami akár még veszélyes is lehet a tapasztalatlan felhasználók számára.

A beérkezett leveleket a gmail alapértelmezetten 3 fülre osztja szét:

- **Elsődleges:** ide érkeznek a személyes e-mailjeink
- **Közösségi:** amennyiben az e-mail címünkkel regisztrálva vagyunk valamilyen közösségi oldalra, mint például a Facebook, akkor az onnan érkező értesítések ebbe a csoportosításba kerülnek
- **Promóciók:** minden reklám e-mailt itt helyez el a fiókunk

Ez a fajta szortírozás általában megbízható, azonban néha érdemes figyelni a Spam mappát is, hiszen vannak esetek, mikor egy-egy fontos e-mail (sokszor az automatikusan kiküldött rendszerüzenetek például regisztrációt megerősítő e-mailek esetében) elkeveredik.

A Gmail-en keresztül a **Levéliírás** gombbal tudunk új üzenetet írni, ahol szükséges megadni a levél egy vagy több **címzettjét**, megadhatjuk azt is, hogy ki kapjon még **másolatot** a levélről, illetve titkosan is küldhetünk a levélről másolatot más címekre (őket a többi címzett nem fogja látni). Megadhatunk **Tárgyat** és magát az üzenetet pedig némiképp formázhatjuk az alap formázási lehetőségekkel.

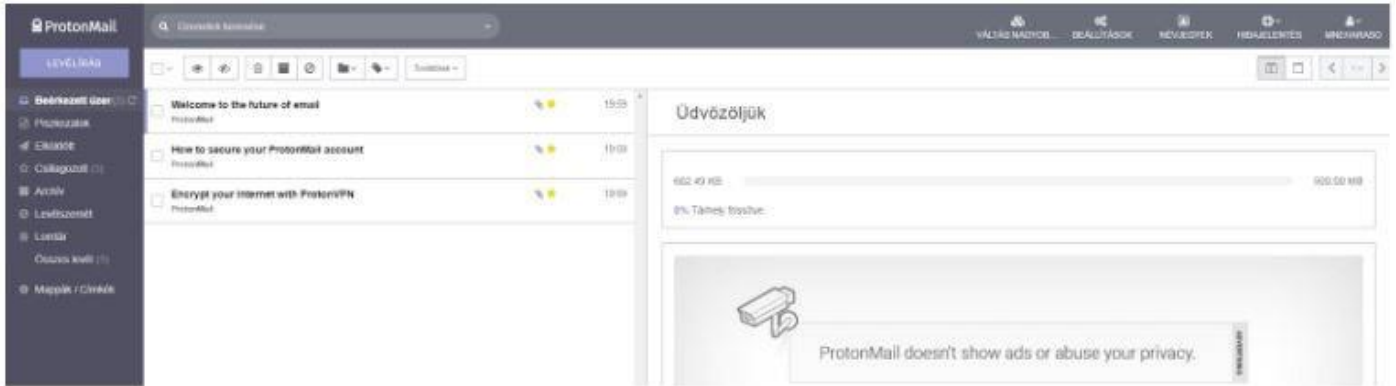

Lent lehetőségünk van fájlokat **csatolni**, ezek lehetnek képek vagy bármilyen más fizikailag a számítógépen tárolt dokumentumok 20 MB-nyi adat terjedelméig. Ha nagyobb méretű fájlt szeretnénk küldeni, akkor a **Google Drive**-on való mentést követően megoszthatjuk annak helyét másokkal, de erről később több szót ejtünk.

A levelek **átirányítása** másik postafiókba a legtöbb szolgáltatónál lehetséges, ez azt jelenti, hogy a levelek, amelyek egy adott e-mail fiókba érkeznének, átírányításra kerülnek egy másik e-mail címre teljes egészében, vagy csak bizonyos típusú levelek esetében. Ez a Gmail-ben is beállítható, ehhez abba a fiókba szükséges bejelentkeznünk, amelynek a leveleit másik fiókba irányítjuk át, és ott a Beállítások/Az összes beállítás megtekintése/ Átirányítás és **POP/IMAP** lapfűlön szükséges megadnunk a cél e-mail címet.

Egy kevésbé népszerű, azonban biztonság szempontjából nagyon jól felszerelt alkalmazás a ProtonMail. A Protonmail fő profilja a titkosított

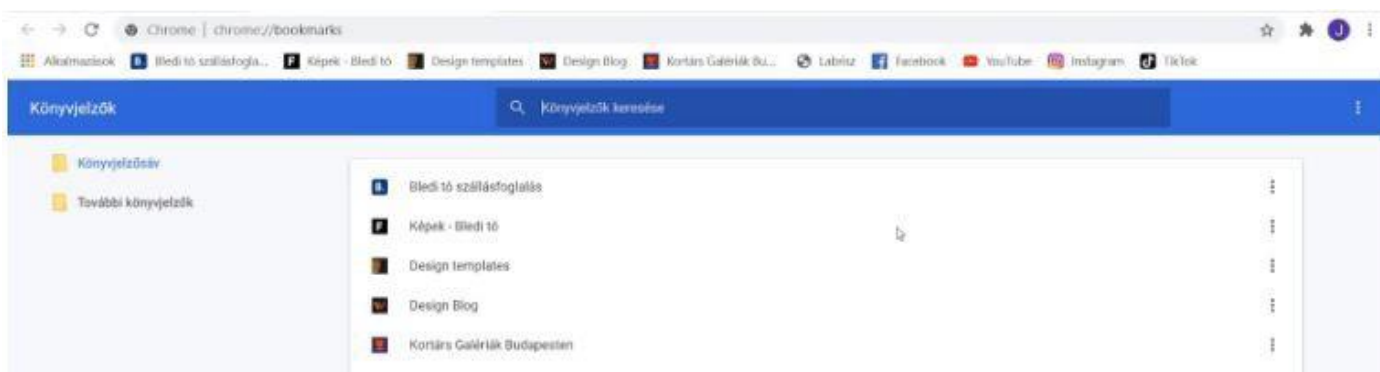
levelezés. A szolgáltatás ingyenes, a levelezések 30 nap után automatikusan törölődnek.

Az Gmailen való regisztráció további szolgáltatásokat is tartalmaz, nem csak e-mail használatot. A Google ezáltal összeköti a profilunkat a **chrome böngészővel** és a **YouTube**-bal is, mindkét helyre bejelentkezhetünk új google fiókunkkal. (3. epizód) Belépésünk szinkronizálódik ezeken a helyeken. A Google erre támaszkodva jelenít meg például a YouTube-on olyan videókat, amelyek az érdeklődési körünkhöz illenek.

A **Google Drive** is része a szolgáltatásnak, ez egy felhőtárhely, melyben tárolhatunk adatokat, dokumentumokat. Lényege, hogy a különböző fájlokat nem egy konkrét számítógéphez tartozó **adathordozón** (pl. merevlemezen) tároljuk, hanem az interneten egy erre a célra kialakított tárhelyen. Jelenleg minden Google-fiókhhoz 15 GB tárhely tartozik, amelyen a Gmail, a Google Drive és a Google Fotók osztozik. (4. epizód) Tároláson kívül még biztosítja bizonyos fájlok szerkesztését, mint a szöveges és táblázatos fájlok, illetve lehetséges ezek **megosztása** majd **egyidejű szerkesztése** is, ami megkönnyítheti a közös munkát.

Ez az **összetett/összeszinkronizált** rendszer sok szempontból kényelmes, például a böngésző megjegyzi alapértelmezetten az összes általunk valaha felkeresett weboldalt, de Könyvjelzőként menthetjük az igazán fontos vagy gyakran használt tartalmakat, amiket ezután egy kattintással könnyedén elérhetünk (1. epizód):

Felhasználók egymás között több módon is kommunikálhatnak, például a **közösségi hálózatok** egy része is erre specializálódott. Az egyik legnépszerűbb a **Facebook**. A Facebookra bárki regisztrálhat, majd kapcsolatba léphet ismerőseivel. Az ismerősöket nevük alapján kereshetjük, majd **bejelölhetjük** őket, és ha visszaigazolják, akkor a facebook ismerősünké válnak (3. epizód). A Facebookra való regisztráció nagyban hasonlít a legtöbb regisztrációra, e-mail szükséges hozzá, később ezzel tudunk majd belépni is.

FACEBOOK

A Facebookon létrejött **profilunkat** adatokkal tölthetjük fel. Ilyenek például a **profilkép** és más egyéb képek, videók, névjegyünk, melyen megjeleníthetjük iskoláinkat, munkahelyünket vagy lakóhelyünket, és még számtalan kategóriában adhatjuk meg paramétereinket. **Üzenőfalunkon** vagy közösségi **csoportok** falán posztolhatunk képeket és szöveges üzeneteket, melyet különböző beállítások függvényében láthatják más-más felhasználók.

Ha **privát üzenetet** szeretnénk küldeni, akkor a **Messenger** alkalmazáson keresztül tehetjük meg, ami a Facebook levelezőprogramja. Ezen keresztül chatelhetünk ismerőseinkkel, küldhetünk fényképeket vagy rövid videókat, illetve indíthatunk videó vagy hanghívást is. (5. epizód)

A Facebook telefonos **alkalmazásként** is létezik, a Messenger (a Facebookhoz tartozó levelezőrendszer) pedig szintén elérhető telefonon. Így ha van **mobilnetünk**, vagy csatlakozunk valahol egy **wifire**, szabadon tudjuk használni telefonunkon. (4. epizód) A Messenger alkalmazásban telefonon is lehet videóhívást vagy sima hanghívást indítani, chatelni, hangüzenetet hagyni.

TINDER

A sorozatban megjelent egy másik kapcsolattartásra, vagy sokkal inkább **kapcsolatteremtésre** használható applikáció, a Tinder. A Tinder napjaink egyik legnépszerűbb **társkeresője** nem csak **heteró** hanem **LMBT** vonatkozásban is. Egy része **ingyenes**, de vásárolhatók **extra funkciók** is.

A Tinderre feltöltjük saját **profilképeinket**, írunk egy rövid **leírást** magunkról, választhatunk pár előre meghatározott címke közül, amelyekkel tudunk azonosulni (pl.: Macskaimádó, Beülni egy italra... stb.). Kitölthetjük lakóhelyünket és iskolánkat, orientációnkat, valamint szinkronizálhatjuk a Spotify profilunkkal, ami automatikusan megjeleníti a gyakran hallgatott zenéinket. (A Spotify egy ingyenesen is használható, kereskedelmi zene-streamelő szolgáltatás, ami másolásvédelemmel ellátott tartalmakat tesz elérhetővé a nagyobb lemezkiadók közreműködésével.) Ha kitöltöttük a profilunkat a Tinderen, akkor beállíthatjuk, hogy kiket szeretnénk látni társkeresés céljából:

- **távolság szerint**
- **nem szerint**
- **korosztály szerint**

A társkeresés maga úgy zajlik, hogy általában a beállításokban megadott paramétereknek megfelelő profilokat dob fel nekünk az alkalmazás, és mi a profilképei illetve a rövid leírása alapján eldönthetjük, hogy tetszik-e nekünk az illető, vagy sem. Ha tetszik, akkor jobbra húzzuk, ha nem, akkor balra. Akkor tudunk valakivel ténylegesen kapcsolatot létesíteni, ha közös a szimpátia, tehát mindketten jobbra húztuk egymást. Ezt hívják "match"-nek. Miután matcheltünk, tudunk üzenetet küldeni egymásnak. Ez a működési logika nagyon szerencsés, mert valóban csak attól kaphatunk üzenetet, akit validáltunk ilyen szempontból tehát kéretlen üzenetektől nem kell tartanunk.

A Tinderen a leírásnak valóban rövid terjedelme lehet csak, így népszerűek a különböző rövidítések, amelyek segítenek tájékozódni a tapasztalt felhasználóknak. (4. epizód)

Néhány rövidítés:

NO ONS: nem egyéjszakás kalandot keres

ENTJ (és más 4 betűs személyiségrövidítések): az MBTI teszt egyik személyiségtípusa a 16-ból, tehát ez egy személyiségprofil

EN/RU: angolul és oroszul beszélő

420 vagy 4:20: marijuanát fogyasztók egyezményes jele (április 20. a cannabis világnapja)

lg: a kettőspont után az Instagram felhasználónév következik

Források <https://hu.wikipedia.org/> <https://ertekel.hu/informatika/7-biztonsagos-bongeszto-aszemelyes-adatok-vedelmeert>